

„Duševna bolezen, delo in zakonodaja“

(Plenarni sklepi seminarja)

Položaj duševnih bolnikov na „trgu dela“ postaja na Slovenskem pa tudi drugod vse težji. Težko si pridobijo ali ohranijo zaposlitev, saj v konkurenci z ostalimi iskalci dela ne morejo računati na ugoden izid. Zlasti ne v času, ko se brezposelnost povečuje, pa tudi delovna razmerja postajajo vse bolj krhka in negotova. Z zaposlitvijo že v času družbene blaginje ni bilo lahko, nove razmere, ki jim daje pečat brezkompromisnost, tekmovalnost, izguba socialnega čuta, netolerantnost, socialni pritiski, negotovost, pa so še toliko bolj nenaklonjene. Tudi institucionalna skrb, kolikor smo je še ohranili od prejšnjega obdobja ali uveljavili v zadnjem času, sedanji situaciji ni kos. Duševni bolniki postajajo na trgu dela povsem marginalizirani. To kažejo tudi statistični podatki. Kako najti izhod iz situacije, kaj lahko stori stroka, kaj sami prizadeti, kje je tu mesto države in državnih organov? To so vprašanja, ki so si jih zastavili udeleženci seminarja „Duševna bolezen, delo in zakonodaja“, ki ga je pripravila Organizacija za duševno zdravje ŠENT 26. in 27. maja letos v Ljubljani. Udeleženci — največ jih je bilo iz občinskih centrov za socialno delo in zavodov za zaposlovanje — so na koncu sprejeli plenarne sklepe, ki so jih posredovali tudi pomembnejšim državnim institucijam, odgovornim za oblikovanje in izvajanje socialne politike. Mislimo pa, da bodo zanimivi tudi za bralce strokovne revije Socialno delo.

NAČELA IN IZHODIŠČA

Delo oz. zaposlitev ima v sodobni družbi zelo visok politični, socialni in ekonomski pomen. Posamezniku zagotavlja življenjsko existenco, integracijo v skupnost in razvoj socialnih veščin ter utrjuje socialni status. Če tega ne omogočimo, je posameznik ločen in oviran v smislu integracije v skupnost. Tega seveda tudi duševno obolelim ni mogoče odrekati. V skladu s tem so zahteve po vključevanju v delo

za duševno obolele še toliko pomembnejše, saj je očitno, da je tej kategoriji delavcev pristop do dela bistveno otežen.

Zagotavljanje zaposlovanja invalidnim osebam, med katerimi so tudi duševno oboleli, se kaže kot najustreznejša oblika pomoči, zato jo velja podpreti z različnimi ukrepi oz. načini.

Izobraževanje in delo je temeljna pravica in zahteva. Usposabljanje in delo morata biti vsem enako dostopna, ne glede na vrsto in stopnjo prizadetosti. Praviloma naj bi se zaposlovali na običajnem trgu delovne sile, torej na način integracije z zdravimi. Temu se mora podrediti pravna regulacija, finančni instrumentarij in institucionalna podpora.

USPOSABLJANJE IN ZAPOSLOVANJE

Ukrepi pospeševanja usposabljanja in zaposlovanja duševno obolelih morajo biti zagotovljeni v enakem obsegu, kot to velja za ostale kategorije težje zaposljivih oz. invalidnih oseb. Kot ustrezne oblike za njihovo usposabljanje in zaposlovanje se kažejo: zasebne obrti, podjetja, zavodi za usposabljanje, invalidska podjetja idr. Zaradi specifičnih potreb duševno obolelih in psihosocialnih značilnosti so primernejše manjše delovne enote.

Sedanji instrumentarij pospeševanja rehabilitacije in zaposlovanja duševno obolelih je treba spremeniti in dopolniti. To se kaže že na področju medicinske rehabilitacije, še bolj pa v nadaljevanju, torej pri socialni in delovni rehabilitaciji. Spremeniti bo treba instrumentarij in praktične oblike usposabljanja v skladu z družbenimi spremembami v demokratično ureditev in tržno regulacijo. Spremeniti je treba zakonodajo, ki ureja to področje. Subvencioniranje plač zaradi zmanjšanja obsega dela, finančna podpora podjetjem in delavnicam, ki izvajajo usposabljanje in zaposlujejo duševno obolele, financiranje svetovalnih organizacij in prostovoljcev so pomembnejši ukrepi, ki jih je treba urediti z zakoni.

O teh problemih je treba osveščati javnost, da bi se normaliziralo vedenje in mišljenje o duševni bolezni in razbilo predsodke o „nevarnih in neproduktivnih duševnih bolnikih“. V tem smislu je treba ozaveščati tudi delodajalce o njihovi vlogi v procesu usposabljanja in zaposlovanja ter z ukrepi podpore zagotoviti, da bodo zaposlovali te osebe zaradi gospodarske in poslovne koristi.

Organizacijski model invalidskega podjetja je ustrezna oblika zaposlovanja invalidov in primerna tudi za zaposlovanje duševno obolelih oseb. Zlasti zato, ker za to organizacijsko obliko velja vrsta sistemskih ugodnosti, od oprostitve davkov in prispevkov do državnih subvencij.

V programih usposabljanja je treba zagotoviti sodelovanje različnih državnih, javnih in drugih institucij s področja dela, socialnih dejavnosti, psihatrije in podobno. Velik pomen je treba dati neposredni ponudbi, kakršno daje Organizacija za duševno zdravje ŠENT. Oblikovati je treba mrežo za podporo usposabljanja in zaposlitve, ki naj bi jo sestavljali:

- socialni servis,
- psihiatrija,
- društva (ŠENT),
- prostovoljci,
- Republiški zavod za zaposlovanje,
- svetovalna podjetja,
- zavodi za rehabilitacijo,
- invalidska podjetja,
- centri za socialno delo,

- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- svetovalnice
- in drugi.

Mreža mora zagotavljati podporo na celotnem področju Slovenije.

Treba bi bilo uvesti dodatne ukrepe aktivne politike zaposlovanja, ki bodo veljali tudi za kategorijo duševnih bolnikov:

- subvencioniranje plač,
- kvotni sistem za zaposlovanje,
- ocenjevanje invalidnosti,
- uvajanje fleksibilnega delovnega časa.

Intenzivnejše vključevanje psihiatrov in delovnih terapevtov v podjetniške delavnice, v katerih se usposabljujejo in zaposlujejo duševni bolniki, naj ne bo zgolj redka izjema. Sicer je treba okrepiti povezave med psihiatrijo oz. strokovnjaki medicinske rehabilitacije z izvajalci socialne in delovne rehabilitacije, kajti le sodelovanje in dopolnjevanje zagotavljata ustrezne učinke.

Dopolniti je treba Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb, tako da bo tudi populacija duševnih bolnikov zajeta v okviru pozitivnih ukrepov pospeševanja zaposlovanja. Ugodne izkušnje t. i. kooperativ, ki so nastale v evropskih državah, bi tudi veljalo urediti v tem zakonu.

Seznam bolezni in telesnih okvar je treba dopolniti, tako da bo mogoče priznanje invalidnosti tudi v primeru duševne oboletosti.

Janez Drobnič

! Tako bi bilo v pravnem vidu vsak supervizor vodil k eni supervizijski skupini, kar je običajno skupno. Nepravno, kaj delni supervizorji - po katerih bi tudi večje podjetje imelo - jih bodo gostovali vsi, tako da je število potrebnih supervizorjev razmeroma veliko (179, str.)